

SOCIOKULTURALNI ČIMBENICI NEZADOVOLJSTVA TIJELOM U ADOLESCENCIJI

SAŽETAK

Nezadovoljstvo tijelom, kao jedan od aspekata slike tijela, predstavlja subjektivnu negativnu procjenu vlastitog tjelesnog izgleda te je posebno izraženo tijekom adolescencije, razdoblja mnogobrojnih i drastičnih tjelesnih promjena. Na nastanak i razvoj nezadovoljstva tijelom utječu mnogobrojni čimbenici iz različitih izvora. U okviru ovog rada učinjen je pregled istraživanja utjecaja medija, roditelja i vršnjaka oba spola kao snažnih sociokulturalnih čimbenika nezadovoljstva tijelom. Socijalna okolina uvjetuje i postavlja norme, ideale i standarde tjelesne ljepote utječući na percepciju tijela i razvoj nezadovoljstva tijelom. Sredstva javnog informiranja poput tiska i vizualnih medija imaju veliku moć u prijenosu sociokulturalnih ideala te isticanju (ne) poželjnosti određenih tjelesnih karakteristika. Iako sam po sebi vrlo snažan, utjecaj medija djeluje u interakciji s drugim sociokulturalnim čimbenicima te može biti pojačan utjecajem roditelja i vršnjaka. U adolescenciji vršnjaci imaju istaknutu ulogu u oblikovanju osjećaja i stavova vezanih uz vlastito tijelo, a roditelji, iako mogu predstavljati snažan izvor socijalne podrške, mogu utje-

Pregledni članak
Primljeno: Veljača, 2015.
Prihvaćeno: Srpanj, 2015.
UDK: 159.922.8 : 316.752
DOI: 10.3935/ljsr.v22i2.61

Inja Erceg
Jugović¹
Filozofski fakultet Sveučilišta
u Zagrebu
Odsjek za psihologiju

Ključne riječi:
slika tijela, nezadovoljstvo
tijelom, adolescencija,
utjecaj medija, roditeljski
utjecaj, vršnjački utjecaj.

¹ Inja Erceg Jugović, psihologinja, e-mail: inerceg@ffzg.hr

cati i na razvoj zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda. Nalazi o snazi sociokulturalnih utjecaja na nezadovoljstvo tijelom upućuju na važnost osmišljavanja preventivnih i intervencijskih programa s naglaskom na utjecaj roditelja, vršnjaka i medija kao snažnih rizičnih čimbenika nezadovoljstva tijelom.

NEZADOVOLJSTVO TIJELOM

Od sredine prošlog stoljeća pa sve do danas u psihološkim i medicinskim bazama podataka zabilježen je značajan porast radova vezanih uz pojam slike tijela (Pruzinsky i Cash, 2002.) koji upućuju na njegovu važnost u različitim područjima funkcioniranja pojedinca uz mnoge, često, dugoročne učinke. Raspon iskustva vezanih uz sliku tijela, od normalnih do onih patoloških, širok je te ima razne psihološke, ponašajne i razvojne posljedice (Markey i Markey, 2011.).

Slika tijela višedimenzionalan je konstrukt koji predstavlja subjektivnu reprezentaciju vlastitog tjelesnog izgleda i tjelesnih iskustava te odražava stavove, percepciju, misli i osjećaje osobe vezane uz vlastito tijelo, kako uz cjelokupan izgled, tako i uz specifična područja i dijelove tijela, tjelesne funkcije, snagu i seksualnost (Thompson i sur., 1999.). Uvjetovana je unutrašnjim (biološkim i psihološkim) i vanjskim (kulturalnim i socijalnim) čimbenicima kroz čiju se složenu interakciju razvija, mijenja ili održava (Sira, 2003.; Grogan, 2008.; Markey, 2010.). Autori se općenito slažu kako se slika tijela sastoji od dvije temeljne komponente: **perceptivne i subjektivne. Perceptivna komponenta slike tijela** odnosi se na perceptivnu točnost procjene veličine, oblika i težine vlastitog tijela u odnosu na stvarne proporcije, a određuje se na razini tijela u cjelini ili njegovih specifičnih dijelova (Banfield i McCabe, 2002.). **Subjektivna komponenta slike tijela** odnosi se na doživljaje (ne)ugode i na (ne)zadovoljstvo osobe veličinom ili oblikom vlastitog tijela te uključuje stavove koji se mogu odnositi na tjelesni izgled u cjelini ili na pojedine dijelove tijela i tjelesne karakteristike (Gardner, 2002.).

Thompson i van den Berg (2002.) navode sljedeće komponente stava osobe prema vlastitom tijelu:

- 1) **Globalno subjektivno nezadovoljstvo** koje se odnosi na opće (ne)zadovoljstvo osobe izgledom svoga tijela.
- 2) **Afektivna uznemirenost izgledom tijela** koja se odnosi na emocionalna stanja osobe vezana uz vlastiti tjelesni izgled, poput anksioznosti, disforije i neugode. Primjerice, uznemirenost koja se javlja u blizini hrane ili pri promatranju svog odraza u zrcalu.
- 3) **Kognitivni aspekt slike tijela** koji uključuje iskrivljene misli i vjerovanja o tijelu, a može se odnositi i na želju za mršavljenjem ili povećanjem težine, planove načina prehrane i odluke o promjeni tjelesnog izgleda.

- 4) **Bihevioralni aspekt slike tijela** koji uključuje ponašanja koja su posljedica nezadovoljstva tijelom. Ona podrazumijevaju stalno povjeravanje vlastitog izgleda te izbjegavanje situacija u kojima osobe moraju pokazivati vlastito tijelo te objekata koji mogu potaknuti zabrinutost zbog tjelesnog izgleda (npr. izbjegavanje zrcala, plaža, kupališta i sl.).

Kako se subjektivna komponenta slike tijela odnosi na subjektivno iskustvo i subjektivni doživljaj vlastitog tijela, ona nije uvijek usklađena s realnim izgledom tijela i njegovim karakteristikama te stoga za mnoge postaje snažan izvor nezadovoljstva. S obzirom da je društveno uvjetovan idealan tjelesni izgled današnjice većini nedostižan, neuspjeh u nastojanjima njegova dostizanja, kao i internalizacija tih ideala, mogu dovesti do nezadovoljstva tijelom (Thompson i Stice, 2001.). Nezadovoljstvo tijelom, kao jedan od aspekata slike tijela, predstavlja subjektivnu negativnu procjenu vlastitog tjelesnog izgleda, dijelova tijela ili nekih njegovih karakteristika (Thompson i sur., 1999.), poput veličine i/ili oblika tijela te čvrstoće i veličine mišića (Grogan, 2008.). Ono se može kretati od blagog nezadovoljstva specifičnim dijelovima tijela (npr. bokovima, bedrima, stražnjicom, trbuhom...) pa sve do ekstremnog omalovažavanja vlastitog izgleda koji se uspoređuje s idealnim pri čemu osobe svoje tijelo smatraju odbojnim i odvratnim. U srži nezadovoljstva tijelom leži raskorak između percipiranog i, unutaršnjeg ili društveno uvjetovanog, idealnog tjelesnog izgleda (Gardner i sur., 1999.). Što je taj raskorak veći, veće je i nezadovoljstvo tijelom.

Iako je najveći interes istraživača za nezadovoljstvo tijelom vezan upravo uz njegovu ulogu u nastanku poremećaja hranjenja, ono se javlja kod značajnog dijela nekliničke populacije. Zbog svoje se učestalosti u zapadnim kulturama današnjice smatra gotovo normativnim (Furnham i Greaves, 1994.; Gondoli i sur., 2011.). Rezultati metaanalize Feingolda i Mazzelle (1998.) pokazuju kako je u razdoblju od 1970. do 1990. godine došlo do dramatičnog porasta broja osoba ženskoga spola nezadovoljnih vlastitim tijelima pri čemu je njihovo nezadovoljstvo tijelom veće nego kod osoba muškoga spola.

Nezadovoljstvo tijelom u adolescenciji

Gledajući iz razvojne perspektive, svijest o tijelu razvija se rano. Iako je većina djece zadovoljna svojim tijelom (McCabe i Ricciardelli, 2004.b), nalazi nekih istraživanja pokazuju kako djeca već u dobi od šest godina izražavaju nezadovoljstvo nekim aspektima svoga tijela i zabrinutost zbog tjelesne težine (Flannery-Schroeder i Chrisler, 1996.; Murnen i sur., 2003.). Sukladno tome, Davison, Markey i Birch (2000.) i Smolak (2004.) nalaze kako djevojčice već u dobi od pet godina počinju izražavati nezadovoljstvo vlastitim tijelima koje se s dobi povećava. U adolescen-

ciji raskorak između percipiranog i idealnog tjelesnog izgleda postaje sve izraženiji što ovo razdoblje čini posebno osjetljivim za razvoj nezadovoljstva tijelom i raznih preokupacija i problema vezanih uz sliku tijela. S obzirom da adolescenti ulaskom u ovo razvojno razdoblje postaju svjesniji samih sebe, često drastične promjene u tjelesnom izgledu i izgledu pojedinih dijelova tijela zauzimaju značajnu ulogu u njihovim životima (Levine i Smolak, 2002.; Davison i McCabe, 2006.), a tjelesni izgled postaje jedna od njihovih glavnih preokupacija (Ambrosi-Randić, 2004.). Adolescenti oba spola procjenjuju vlastito tijelo i njegovu privlačnost, ali i tjelesni izgled i privlačnost tijela drugih osoba. Osim tijela u cjelini i tjelesne privlačnosti, procjenjuju i pojedine dijelove tijela koji pridonose i utječu na njihovu sliku tijela.

Zabrinjavajući su konzistentni nalazi mnogih istraživanja koji upućuju na visoku prevalenciju preokupacije i zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda, tjelesne težine te veličine i/ili oblika tijela kod adolescenata oba spola (Neumark-Sztainer i sur., 2002.; Ricciardelli i McCabe, 2001.). Čini se kako neuspjeh u dostizanju nametnutog ideala tjelesnog izgleda može voditi do razvoja nezadovoljstva tijelom neovisno o spolu (Jones, 2004.) i primjene štetnih strategija za promjenu tjelesnog izgleda. Prema rezultatima desetogodišnjeg longitudinalnog istraživanja, do povećanja nezadovoljstva tijelom i kod djevojaka i kod mladića dolazi tijekom adolescencije, a njegov je daljnji porast zamjetan i tijekom tranzicije u ranu odraslu dob (Bucchianeri i sur., 2013.).

SOCIOKULTURNI ČIMBENICI NEZADOVOLJSTVA TIJELOM

Na nastanak i razvoj nezadovoljstva tijelom utječu mnogobrojni čimbenici iz različitih izvora. Osim bioloških čimbenika, poput dobi, spola, vremena pubertalnog sazrijevanja i indeksa tjelesne mase, vrlo snažnu ulogu u nastanku, razvoju i održavanju nezadovoljstva tijelom imaju različiti sociokulturalni čimbenici kao izvor snažnih poruka o tome koje su tjelesne karakteristike prihvatljive i poželjne, a koje to nisu. U objašnjavanju razvoja i/ili održavanja nezadovoljstva tijelom razlikujemo četiri glavna pristupa (Thompson, 1992.): (1) *pristup socijalne usporedbe*; (2) *pristup sociokulturalnog pritiska*; (3) *razvojni pristup* (temeljen na razvojnom statusu) i (4) *pristup negativnog verbalnog komentara* (zadirkivanje, negativne povratne informacije i komentari o tjelesnom izgledu). Svaki od navedenih pristupa objašnjava ulogu nekih od mnogobrojnih čimbenika koji imaju ulogu u nastanku i razvoju nezadovoljstva tijelom.

Sociokulturalne čimbenike nezadovoljstva tijelom možemo razmatrati i u okviru Bronfenbrennerovog modela ekoloških sustava (Bronfenbrenner, 1979.) pri čemu se kao posebno važne razine ističu mikro- i makrosustav. Unutar makrosustava glavni se utjecaji na nezadovoljstvo tijelom ostvaruju putem medija (televizije,

interneta i časopisa), a unutar mikrosustava utjecajem roditelja i vršnjaka (Ambrosi Randić, 2004.) zbog čega će u ovom radu fokus biti stavljen na ove sociokulturalne čimbenike nezadovoljstva tijelom.

Socijalna okolina uvjetuje i postavlja norme, ideale i standarde tjelesne ljepote utječući na percepciju tijela i razvoj nezadovoljstva tijelom. Ona također stvara pritisak za uklapanjem u nametnute standarde ljepote kroz postizanje idealnog tjelesnog izgleda. O snazi sociokulturalnih utjecaja na sliku tijela svjedoči ovaj zanimljiv i vrlo zabrinjavajući nalaz prema kojem djevojčice u dobi od 5 do 7 godina pokazuju smanjeno zadovoljstvo svojim tijelom te veću želju da budu mršavije nakon izloženosti slikama lutaka Barbie (Dittmar, Halliwell i Ive, 2006.). Ovaj nalaz navodi na zaključak kako rana izloženost nerealističnom idealu mršavosti može imati štetne posljedice na sliku tijela čime se povećava i rizik za razvoj nezadovoljstva tijelom i odstupajućih navika hranjenja (Dittmar, Halliwell i Ive, 2006.).

Utjecaj medija

Sredstva javnog informiranja poput tiska (novina i časopisa) te vizualnih medija (televizijskih emisija, filmova, serija, glazbenih spotova i reklama) imaju veliku moć u prijenosu sociokulturalnih ideala te isticanju (ne)poželjnosti određenih tjelesnih karakteristika. Razvoj masovnih medija pridonio je izjednačavanju i prihvaćanju ideala tjelesnog izgleda i ljepote među ljudima iz različitih društvenih slojeva i zemalja. Becker i suradnici (2002.) proveli su istraživanje na otočju Fidži čiji rezultati svjedoče o snazi kulturalnog konteksta i medijskog utjecaja. Ideal ljepote na tom otočju, prije uvođenja medija sa Zapada, uključivao je punije žensko tijelo te se nisu poticali pokušaji mijenjanja tjelesnog izgleda. U tri je godine od uvođenja televizijskih programa na otočje došlo do velikog porasta nezadovoljstva tijelom, pokušaja provođenja dijete i odstupajućih navika hranjenja kod djevojaka adolescentne dobi što jasno svjedoči o snazi koju medijski utjecaj ima na sliku tijela.

Socijalna poželjnost mršavog i čvrstog, ali ne izrazito mišićavog ženskog tijela bujnog poprsja (Levine i Smolak, 2002.) te mišićavog muškog tijela širokih ramena, ravnog trbuha te uskih struka i bokova (Tiggemann, 2011.) raste i predstavlja ideal ženskog, odnosno muškog tjelesnog izgleda današnjice. Isticanje njegove važnosti dovodi do nezadovoljstva tijelom, sniženog samopoštovanja i primjene raznih strategija za dostizanje takvog izgleda (Forbes i sur., 2005.). Skupinu posebno osjetljivu na utjecaj medija i poruka koje iz njih dolaze čine adolescenti zbog vrlo ranjivog razdoblja u kojem se nalaze tijekom kojeg razvijaju identitet i doživljavaju mnogobrojne drastične promjene, a svijest o vlastitom izgledu im se povećava (Davison i McCabe, 2006.; Kuhar, 2005.; Levine i Smolak, 2002.).

Gledajući savršena tijela mnogih glumaca, glumica, pjevača, pjevačica i modela, često se zaboravlja kako to nisu realistične reprezentacije stvarnih ljudi te kako njihov izgled uglavnom odstupa od realnih proporcija tijela u populaciji. Izražena mršavost ženskog tijela postala je sinonimom ideala ženske ljepote današnjice. Pothranjene djevojke i mlade žene u medijima postaju modeli za usporedbu adolescentnim djevojkama koje osjećaju snažan pritisak medija k postizanju idealnog tjelesnog izgleda (Botta, 2003.; Homan i sur., 2012.; Kuhar, 2005.). Rezultati eksperimentalnih istraživanja upućuju na to kako gledanje fotografija mršavih modela (preuzetih iz medija) dovodi do porasta nezadovoljstva tijelom kod studentica (Homan i sur., 2012.; Kalodner, 1997.). Ove nalaze potvrđuju i rezultati kvalitativnih i korelacijskih istraživanja prema kojima mediji i moda stvaraju snažan pritisak k mršavosti među adolescentnim djevojkama (McLean, Paxton i Wertheim, 2013.; Wertheim i sur., 1997.). Pritom posebno ranjivu skupinu čine osobe niskog samopoštovanja koje se procjenjuju pretjerano teškima i koje u promjeni tjelesnog izgleda podupire njihova socijalna okolina (Thompson i sur., 1999.), kao i one sklone socijalnom uspoređivanju s internaliziranim standardima ljepote (McLean, Paxton i Wertheim, 2013.). Zanimljive rezultate daje eksperimentalno istraživanje Slater, Tiggemann, Firth i Hawkins (2012.) prema kojima je kod studentica koje su bile izložene fotografijama modela iz modnih časopisa s upozorenjem da su fotografije digitalno izmijenjene i uljepšane, zabilježeno niže nezadovoljstvo tijelom nego kod djevojaka koje su bile izložene istim fotografijama bez takvog upozorenja. Ovaj nalaz svakako ima praktičnu implikaciju o kojoj bi mediji prilikom prikazivanja fotografija i snimki modela trebali voditi računa, a sa svrhom prevencije povećanja nezadovoljstva tijelom kod osoba izloženih njihovom utjecaju.

Iako se čini kako izloženost utjecaju medija ima snažnije posljedice na sliku tijela kod djevojaka, njegov je utjecaj vidljiv i kod nekih mladića zbog sve veće pažnje koja se pridaje idealu muške ljepote prisustvom mišićavih modela muškoga spola (Hargreaves i Tiggemann, 2004.; Jones, Bain i King, 2008.). Osim što je povezana sa slikom tijela kod mladića, istraživanja pokazuju kako je izloženost utjecaju medija kod osoba muškoga spola povezana i s njihovim standardima izgleda ženskoga tijela pri čemu više preferiraju mršavost u žena (Hatoum i Belle, 2004.).

Sve snažniju formu medijskog utjecaja kod adolescenata predstavljaju i glazbeni spotovi (Bell, Lawton i Dittmar, 2007.). Korelacijska istraživanja upućuju na pozitivnu povezanost vremena provedenog u gledanju glazbenih spotova s nezadovoljstvom tijelom kod adolescentnih djevojaka te s njihovom zabrinutošću zbog tjelesne težine i željom za mršavošću (Borzekowski, Robinson i Killen, 2000.; Tiggemann i Pickering, 1996.). U eksperimentalnom istraživanju Bell, Lawton i Dittmar (2007.) također pronalaze kako gledanje glazbenih spotova s izrazito mršavim modelima ženskoga spola dovodi do povećanja nezadovoljstva tijelom kod

adolescentnih djevojaka. Slične rezultate dobivaju i Tiggemann i Slater (2004.) u svom eksperimentalnom istraživanju prema kojima izloženost glazbenim spotovima s fokusom na tjelesni izgled modela dovodi do povećanja nezadovoljstva tijelom kod djevojaka i mladih žena u dobi od 18 do 30 godina kroz proces socijalne usporedbe. Naime, izloženost utjecaju medija potiče percepciju raskoraka između vlastitog i idealnog tjelesnog izgleda prikazanog u medijima koja dovodi do povećanja nezadovoljstva tijelom (Tiggemann i Slater, 2004.; Markey i Markey, 2011.).

Mediji, osim što prikazuju idealna ženska i muška tijela, daju ideje i prijedloge za promjenu tjelesnog izgleda uključujući preporuke za provođenje dijeta, tjelovježbu i primjenu različitih dodataka prehrani i preparata za promjenu tjelesnog izgleda, naglašavajući time važnost dostizanja idealnog tjelesnog izgleda i upozoravajući na to kakav bi on »trebao« biti. Reklame modne i kozmetičke industrije, časopisi, kao i emisije preobrazbe tjelesnog izgleda, obiluju preporukama za postizanje idealnog tjelesnog izgleda. Prilozi i članci o tjelesnom izgledu razlikuju se s obzirom na spol kojem su namijenjeni. Ta se razlika očituje u njihovoj količini i sadržaju. Malkin i Wornian (1999.) pronalaze kako gotovo svaka naslovnica ženskih časopisa sadrži naslov o kontroli tjelesne težine, mršavljenju, prehrambenim navikama i šminkanju, dok naslovnice muških časopisa većinom sadržavaju naslove vezane uz zabavu, slobodno vrijeme, aktivnosti i hobije. Andersen i Di Domenico (1992.) su, analizirajući najpopularnije američke ženske i muške časopise, došli do zanimljivih zaključaka prema kojima časopisi namijenjeni djevojkama u većoj mjeri sadrže prijedloge dijeta i metoda za postizanje mršavosti, dok časopisi namijenjeni mladićima i muškarcima one za preoblikovanje tijela pri čemu je omjer članaka o dietama u ženskim i muškim časopisima iznosio 10:1. Rezultati korelacijskog istraživanja pokazuju kako je čitanje časopisa radi dobivanja informacija o ljepoti i tjelesnoj težini, povezano s nezadovoljstvom tijelom kod djevojaka u višim razredima osnovne i u srednjoj školi (Field i sur., 1999.). Naime, 69% djevojaka izvijestilo je kako slike u časopisima utječu na njihovu ideju savršenog oblika tijela, a 47% njih kako žele izgubiti na tjelesnoj težini zbog slika koje su vidjele u časopisima. Pronađena je i pozitivna povezanost čestine čitanja ženskih časopisa i prevalencije provođenja dijeta s ciljem mršavljenja, kao i uključivanja u programe tjelovježbe. Rezultati kvalitativnog istraživanja Ricciardelli, McCabe i Banfield (2000.) sugeriraju kako i adolescentni mladići doživljavaju snažan utjecaj medija na vlastitu sliku tijela uz dojam da ih mediji potiču na češću tjelovježbu kako bi izmijenili oblik i/ili veličinu svoga tijela. Dok je prema nekim nalazima čitanje časopisa namijenjenih muškarcima, kao i izloženost idealu mišićavog tijela općenito, povezano s većim nezadovoljstvom tijelom samo kod mladića i muškaraca (Hatoum i Belle, 2004.; McCabe i Ricciardelli, 2004.b), Botta (2003.) nalazi kako je čitanje časopisa o sportu i fitnessu pozitivno povezano s nezadovoljstvom tijelom kod adolescenata oba spo-

la. Uz navedeno, izloženost časopisima o video igrama prediktor je porasta želje za povećanjem mišićavosti kod preadolescentnih mladića (Harrison i Bond, 2007.).

Štetan utjecaj na sliku tijela imaju i emisije preobrazbe tjelesnog izgleda. U eksperimentalnom istraživanju Ashikali, Dittmar i Ayers (2014.) pronalaze kako gledanje takvih emisija (engl. *makeover shows*), koje uključuju plastične operacije, dovode do većeg nezadovoljstva tjelesnom težinom i tjelesnim izgledom kod adolescentnih djevojka.

Iako su mnoga istraživanja utjecaja medija na nezadovoljstvo tijekom eksperimentalna, uglavnom su usmjerena na ispitivanje tek kratkoročnih učinaka izloženosti slikama ili snimkama preuzetih iz medija zbog čega se čini kako nedostaju longitudinalni podaci koji bi omogućili uvid u dugoročne posljedice izloženosti utjecaju medija na nezadovoljstvo tijekom.

Utjecaj medija samo je jedan od sociokulturalnih čimbenika koji pridonose zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda i nezadovoljstvu tijekom. Iako sam po sebi snažan, on djeluje u interakciji s drugim sociokulturalnim čimbenicima i može biti pojačan utjecajem obitelji i vršnjaka (Markey i Markey, 2011.).

Roditeljski utjecaj

Obitelj čini primarni kontekst u kojem se dijete razvija i živi te ima značajnu ulogu u samopoimanju i formiranju ponašanja adolescenata. Roditelji mogu imati važnu ulogu u pojačavanju pozitivnih utjecaja iz okoline te umanjivanju onih negativnih. Iako adolescentima članovi obitelji mogu predstavljati snažan izvor socijalne podrške, oni također mogu utjecati na razvoj njihove zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda. Ovi utjecaji počinju i prije adolescencije, no postaju izraženiji s promjenama u tjelesnom izgledu kod adolescenata koji se iz dječjeg pretvara u izgled odrasle osobe.

Negativan utjecaj roditelja može se odvijati na više načina: **izravno** kroz zadirivanje u formi primjedaba vezanih uz izgled ili težinu i kroz vršenje pritiska ili poticaja k promjeni tjelesnog izgleda te **neizravno** kroz izražavanje zabrinutosti vlastitim tjelesnim izgledom, tjelesnom težinom i oblikom tijela, kao i isticanjem sociokulturalnog pritiska prema idealnom tjelesnom izgledu (Ata, Ludden i Lally, 2007.).

Roditeljski utjecaj na ponašanja i percepciju vezana uz sliku tijela i tjelesnu težinu (McCabe i Ricciardelli, 2001.a; McCabe i Ricciardelli, 2005.; Moreno i Thelen, 1993.) te navike hranjenja adolescenata je znatan (Boutelle i sur., 2007.; Neumark-Sztainer i sur., 2008.). Neka istraživanja roditeljskog utjecaja na sliku tijela ističu različitost majčina od očeva utjecaja pa se tako prema nekim nalazima čini kako

majčin utjecaj ima snažnije posljedice na razvoj slike tijela kod djevojaka, dok očev utjecaj ima snažnije posljedice na razvoj slike tijela kod mladića (Davison, Markey i Birch, 2000.; McCabe i Ricciardelli, 2005.). Međutim, ovi nalazi, kako će biti prikazano u nastavku, nisu potpuno sukladni nalazima drugih istraživanja iz ovog područja.

Premda su roditelji općenito skloni pozitivno procjenjivati tjelesni izgled svoje djece, kako se približava adolescencija, njihove procjene postaju negativnije. Pri tom češće kćeri nego sinove procjenjuju preteškima što bi se moglo protumačiti većim nametanjem sociokulturalnog ideala mršavosti kćerima (Striegel-Moore i Franko, 2002.). Roditelji adolescentnih djevojaka daju manje pozitivnih komentara o njihovom tjelesnom izgledu te izvještavaju o izraženijim pokušajima utjecanja na njihovu prehranu u odnosu na roditelje koji imaju mlađu djecu (Striegel-Moore i Kearney-Cooke, 1994.). Istraživanja pokazuju kako su izravni komentari roditelja o djetetovoj težini povezani s nezadovoljstvom tjelesnim izgledom i ponašanjima kontrole tjelesne težine i oblika tijela kod njihove djece (Ambrosi-Randić, 2004.; Haines i sur., 2008.), a poticaji na provođenje dijete s nezadovoljstvom tijelom i provođenjem dijete kod njihovih adolescentnih kćeri (Dixon, Adair i O'Connor, 1996.). Prema rezultatima istraživanja Helfert i Warschburger (2011.) ohrabivanje roditelja na promjenu tjelesnog izgleda prediktor je preokupacije težinom i kod djevojaka i kod mladića.

Povratne informacije i komentari o tjelesnom izgledu upućeni i od strane majke i od strane oca, neovisno o tome kakvi su i na koji su aspekt tjelesnog izgleda usmjereni, utječu na (ne)zadovoljstvo tijelom kod adolescenata oba spola (McCabe i Ricciardelli, 2003.a). Rezultati nekih istraživanja sugeriraju kako su pritisak i poticaji k promjeni tjelesnog izgleda od strane roditelja, u odnosu na vršnjački, u višoj korelaciji sa zaokupljenošću težinom kod adolescenata (Field i sur., 2001.). Tako, primjerice, djevojke koje izvještavaju kako je njihovim roditeljima važno da budu mršave, imaju dvostruko veću vjerojatnost od svojih vršnjakinja za razvoj zaokupljenosti težinom. I adolescentni mladići i djevojke koji izvještavaju kako je njihova težina važna njihovim očevima, imaju veću vjerojatnost za provođenje dijete neovisno o dobi i indeksu tjelesne mase. McCabe i Ricciardelli (2001.a) nalaze kako adolescenti oba spola visokog indeksa tjelesne mase u najvećoj mjeri doživljavaju kako ih majke potiču na gubljenje tjelesne težine i povećanje mišićnog tonusa, a posebice djevojke uz percepciju da od majki dobivaju i više komentara o tjelesnom izgledu općenito. Nadalje, više odstupajućih navika hranjenja nalaze se kod djevojaka koje s majkama često razgovaraju o prehrani i provođenju dijete ili procjenjuju kako ih majke smatraju pretjerano teškima (Vidović i sur., 1996.). Ovi nalazi sugeriraju kako djevojke, više od mladića, u razdoblju adolescencije doživljavaju kako ih majke potiču na usvajanje strategija za promjenu tjelesnog izgleda koje će ih

približiti sociokulturalnom idealu tjelesnog izgleda. Međutim, ponešto drugačije nalaze dobivaju Schwartz i suradnici (1999.) prema kojima se adolescentni mladići i djevojke međusobno ne razlikuju u procjenama majčinih komentara o tjelesnom izgledu, no razlika postoji u procjenama očevih komentara pri čemu djevojke doživljavaju kako očevi negativnije komentiraju njihov tjelesni izgled. Prema Vincent i McCabe (2003.), djevojke doživljavaju kako očevi imaju snažniji utjecaj na njihove stavove o svome tijelu, dok sinovi doživljavaju snažniji utjecaj svojih majki. Nadalje, Ricciardelli, McCabe i Banfield (2000.) nalaze kako su majčine sugestije o potrebi za mršavljenjem kod mladića povezane s restriktivnim jedenjem, a očeve o potrebi za većom tjelesnom aktivnošću s vježbanjem koje za cilj ima preoblikovanje tijela i/ili dobivanje na mišićnoj masi. Važno je napomenuti kako McCabe i Ricciardelli (2001.a) navode kako se sugestije o potrebi za povećanjem mišićavosti ne javljaju neovisno o porukama koje se odnose na gubitak ili dobivanje na tjelesnoj težini. Sukladno tome, navode kako očevi imaju istaknutu ulogu u poticanju sinova kako na gubljenje tjelesne težine, tako i na povećanje mišićavosti (McCabe i Ricciardelli, 2005.).

Stavovi i ponašanja roditelja prema vlastitom tijelu također su povezani sa slikom tijela njihove adolescentne djece (Ambrosi-Randić, 2004.), a značenja koja pridaju vlastitom tjelesnom izgledu i mršavosti povezani su s nezadovoljstvom tijelom kod adolescentica (Pokrajac-Bulian, 2000.). Roditelji koji ističu važnost vlastitog tjelesnog izgleda provodeći stroge dijete i žaleći se na svoj tjelesni izgled mogu pridonijeti izrazitom pridavanju značaja svome tjelesnom izgledu kod njihove djece oba spola utječući na taj način i na njihove pokušaje promjene tjelesnog izgleda (Pokrajac-Bulian, 2000.; Keery i sur., 2006.; Haines i sur., 2008.). Majčina zabrinutost vlastitom tjelesnom težinom i preokupacija mršavošću prediktori su provođenja dijete njihovih srednjoškolskih kćeri jer im na taj način majke prenose isti model ponašanja (Striegel-Moore i Kearney-Cooke, 1994.). Slično tome, majke djevojaka s narušenim navikama hranjenja također su im i same sklonije u odnosu na majke djevojaka čiji su obrasci hranjenja uredni (Pike i Rodin, 1991.). Osim toga, takve su majke sklonije vjerovati kako bi njihove kćeri trebale izgubiti na težini te ih stoga često i ohrabruju na provođenje dijete što dovodi do povećanja učestalosti restriktivnog jedenja kod adolescentica (Benedikt, Wertheim i Love, 1998.). Pike i Rodin (1991.) također nalaze kako majke koje preferiraju da im kćeri budu mršavije zaista i imaju kćeri koje postižu više rezultate na upitnicima poremećaja hranjenja. Čini se kako percepcija majčinih ponašanja kontrole tjelesne težine utječe na zabrinutost tjelesnom težinom i ponašanjima njene kontrole i kod mladića (Keery i sur., 2006.), a prema Vincent i McCabe (2003.), očevi, modelom svog ponašanja, mogu ohrabrivati mladiće da vježbaju više kako bi izmijenili oblik i/ili veličinu svoga tijela. Rezultati nekih istraživanja, međutim, nisu sukladni nekim gore spomenutim nalazima.

Primjerice, u longitudinalnom istraživanju Paxton, Eisenberg i Neumark-Sztainer (2006.) provođenje dijete roditelja nije se pokazalo prediktorom nezadovoljstva tijelom njihove adolescentne djece što autorice tumače manjem pridavanju značaja mišljenu roditelja tijekom adolescencije.

Nadalje, roditelji imaju važnu ulogu i u prijenosu sociokulturalnih poruka o idealnom tjelesnom izgledu svojoj adolescentnoj djeci (Stice, 1994.; McCabe i Ricciardelli, 2003.a) ističući koje su tjelesne karakteristike poželjne, a koje nisu (Jones, Vigfusdottir i Lee, 2004.). Isticanjem kulturalnog pritiska prema idealu mršavosti obitelj može povećati zabrinutost za sliku tijela. Obiteljsko okruženje u kojem se naglašava važnost tjelesnog izgleda i koje promiče sociokulturalne standarde i poruke o idealnom tjelesnom izgledu, može povećati nezadovoljstvo tijelom kod adolescenata zasnivajući svoje (ne)prihvatanje ili (ne)odobranje na (ne)postizanju tih standarda (Laliberté, Boland i Leichner, 1999.). Roditelji koji potiču pridržavanje standarda poželjnog tjelesnog izgleda pojačavaju njihovu internalizaciju kod svoje djece što s vremenom može dovesti do razvoja nezadovoljstva tijelom i preokupacije tjelesnim izgledom.

Uz navedeno, utjecaj na sliku tijela ima i kvaliteta odnosa roditelja i adolescenata. U svom istraživanju Archibald, Graber i Brooks-Gunn (1999.) nalaze kako su manjak emocionalne topline i podrške te konfliktni odnosi s roditeljima prediktivni za razvoj nezadovoljstva tijelom i držanje dijete, dok su pozitivnije procijenjeni odnosi s roditeljima povezani s razvojem pozitivne slike tijela. Djevojke s poremećajima hranjenja izvještavaju kako se osjećaju kritiziranijima, manje prihvaćenima i manje bliskima roditeljima u odnosu na djevojke koje nemaju neki od poremećaja hranjenja (Swarr i Richards, 1996.). Konflikti i manjak bliskosti u odnosu majka-kći pridonose većoj zaokupljenosti težinom kod adolescentnih djevojaka u dobi od 11. do 18. godine, a konflikti u odnosu s ocem prediktivni su za zaokupljenost težinom kako kod djevojaka, tako i kod mladića (May i sur., 2006.). Kvalitativna istraživanja provedena na uzorcima adolescenata također upućuju na povezanost negativnog odnosa s roditeljima s nezadovoljstvom tjelesnom težinom (Al Sabbah i sur., 2009.). Percepcija adolescenata o poteškoćama u komunikaciji s roditeljima, posebice s ocem, značajno su pozitivno povezani s nezadovoljstvom tjelesnom težinom (Al Sabbah i sur., 2009.). Nadalje, percepcija adolescenata o nedovoljnoj roditeljskoj brizi i poteškoćama u komunikaciji s roditeljima o svojim problemima povezana je s nezadovoljstvom tijelom i nezdravim načinima kontrole tjelesne težine te niskim samopoštovanjem (Ackardi sur., 2006.; Barker i Galambos, 2003.). S druge strane, emocionalna podrška obitelji, posebice u formi pozitivnih komentara i ohrabrenja, mogu predstavljati zaštitu od negativnih sociokulturalnih utjecaja pomažući adolescentima da razviju i tijekom vremena održe pozitivnu sliku vlastitog tijela (Bearman i sur., 2006.; Ricciardelli, McCabe i Banfield, 2000.).

Dakle, iako je nedvojbeno kako utjecaj majke i oca na formiranje i razvoj slike tijela i s njome povezanih problema i preokupacija postoji, rezultati prikazanih istraživanja o snazi i načinu na koji se on odvija nisu u potpunosti konzistentni. Zbog neusklađenosti nalaza u ovom području, kao i zbog prevladavajuće usmjerenosti na majčin utjecaj na sliku tijela i navike hranjenja njihovih adolescentnih kćeri, potrebna su daljnja istraživanja koja će detaljnije ispitati razliku u utjecaju majki i očeva na sliku tijela i na primjenu različitih strategija za promjenu tjelesnog izgleda njihove adolescentne djece oba spola, uključujući i strategije važnije za postizanje ideala muškog tjelesnog izgleda, poput strategija za povećanje čvrstoće i veličine mišića. Također bi bila poželjna provedba više istraživanja s longitudinalnom komponentom i višestrukim izvorima podataka u kojima bi se, osim od adolescenata, podaci prikupljali i od roditelja o njihovom doživljaju vlastitog utjecaja na sliku tijela svoje adolescentne djece.

Vršnjački utjecaj

Iako je u adolescenciji utjecaj roditelja i dalje važan i značajan, odnosi s vršnjacima postaju intimniji i složeniji te zauzimaju istaknutu ulogu u odnosu na ranija razvojna razdoblja (Brendt, 1998.). U adolescenciji dolazi do povećanja preokupacije adolescenata dojmom koji ostavljaju na druge i zabrinutosti zbog uklapanja u vršnjačku skupinu. Negativna slika tijela može otežati razvoj socijalnih vještina i utjecati na uspostavu odnosa s drugim mladićima i djevojkama. Davison i McCabe (2006.) pronalaze snažan nepovoljan učinak negativne slike tijela na odnose s vršnjacima suprotnog spola, posebice kod mladića. Ovaj se učinak kod djevojaka odražava i na istospolne odnose.

U adolescenciji vršnjaci imaju vrlo istaknutu ulogu i u oblikovanju osjećaja i stavova vezanih uz vlastito tijelo (Jones i Crawford, 2006.). Kao i negativan roditeljski utjecaj, i utjecaj vršnjaka na sliku tijela može se odvijati kroz zadirkivanje i vršenje pritiska k promjeni tjelesnog izgleda, kroz izražavanje zabrinutosti vlastitom tjelesnom težinom i oblikom tijela te kroz razgovore o tjelesnom izgledu (Ata, Ludden i Lally, 2007.; Jones i Crawford, 2006.).

Kao što je ranije spomenuto, zadirkivanje zbog tjelesnog izgleda, koje često počinje i prije adolescencije, jedan je od bitnih čimbenika razvoja nezadovoljstva tijelom u adolescenciji (Cattarin i Thompson, 1994.). Ono ne samo da promiče norme tjelesne privlačnosti u vršnjačkoj grupi, već uključuje i neodobravanje, kritiku pa čak i odbacivanje (Markey i Markey, 2011.). Izravni negativni komentari vršnjaka o tjelesnom izgledu u formi zadirkivanja, neovisno o tome na koji su aspekt tjelesnog izgleda usmjereni, imaju izrazito štetan učinak na razvoj slike tijela te mogu ostaviti dugoročne posljedice ne samo na sliku tijela, već i na osjećaj vlastite vri-

jednosti i odnose s drugima (Eisenberg i sur., 2006.; Markey i Markey, 2011.). Levine i Smolak (2002.) navode kako zadirkivanje zbog izgleda predstavlja prediktor nezadovoljstva tijelom neovisno o indeksu tjelesne mase pri čemu je kumulativan učinak zadirkivanja negativniji kod onih osoba koje su svjesnije vlastitog tjelesnog izgleda i koje su zbog njega anksiozne i zabrinute. Djevojke koje su zadirkivane zbog svoje težine, tjelesnog izgleda i oblika tijela manje su zadovoljne vlastitim tijelom (Paxton i sur., 1999.) i imaju veću vjerojatnost provođenja dijete (Lieberman i sur., 2001.). Kod njih je također, kako pronalaze Keery i suradnici (2005.), povećan rizik od socijalnog uspoređivanja, internalizacije sociokulturalnog ideala mršavosti, restriktivnog jedenja, depresije i sniženog samopoštovanja.

Zadirkivanje može biti vezano i uz prekomjernu tjelesnu težinu, kao i uz mršavost (Konstanski i Gullone, 2007.). Češća meta vršnjačkog zadirkivanja su djevojčice s prekomjernom tjelesnom težinom, međutim kod dječaka se zadirkivanje može javljati u oba slučaja: i ukoliko su iznadprosječne i ukoliko su ispodprosječne tjelesne težine (Konstanski i Gullone, 2007.). Jones i Crawford (2006.) nalaze kako djevojke i mladići doživljavaju podjednake razine pritiska i zadirkivanja zbog tjelesnog izgleda. Negativni komentari o tjelesnom izgledu od strane vršnjaka značajno su pozitivno povezani s nezadovoljstvom tijelom (Jones, Vigfusdottir i Lee, 2004.; Ricciardelli i McCabe, 2004.; Paxton, Eisenberg i Neumark-Sztainer, 2006.) i strategijama za promjenu tjelesnog izgleda i kod mladića (McCabe i Ricciardelli, 2001.a; McCabe i Ricciardelli, 2003.b). Rezultati petogodišnjeg longitudinalnog istraživanja na uzorcima mladića i djevojaka tijekom adolescencije pokazuju kako je čak oko trećine ispitanih mladića i nešto manje od polovine ispitanih djevojaka u prvoj točki mjerenja izvijestilo o izloženosti zadirkivanju zbog tjelesne težine koja se pet godina kasnije pokazala povezanom s nižom razinom samopoštovanja i većim nezadovoljstvom tijelom (Eisenberg i sur., 2006.). I u petogodišnjem longitudinalnom istraživanju autorica Paxton, Eisenberg i Neumark-Sztainer (2006.) zadirkivanje zbog tjelesne težine pokazalo se prediktorom porasta nezadovoljstva tijelom i kod djevojaka i kod mladića, posebice u razdoblju rane adolescencije kada su tjelesne promjene još uvijek u tijeku, a zadovoljstvo tijelom nestabilno. Rezultati nekih transverzalnih istraživanja provedenih na uzorcima adolescenata također upućuju na pozitivnu povezanost vršnjačkog zadirkivanja zbog izgleda i nezadovoljstva tijelom kako kod djevojaka, tako i kod mladića (Barker i Galambos, 2003.; Jones, Vigfusdottir i Lee, 2004.; Lawler i Nixon, 2011.; Paxton i sur., 1999.; Wertheim, Koerner i Paxton, 2001.). Premda su i mladići i djevojke skloni međusobnom zadirkivanju, mladići su skloniji davanju kritičnih i uvredljivih komentara o izgledu i obliku tijela (Levine i Smolak, 2002.).

Nadalje, vršnjački utjecaj na sliku tijela tijekom adolescencije ostvaruje se i kroz vršenje pritiska k mršavom ili mišićavom tijelu. Iako u neskladu s rezultatima

nekih ranije spomenutih istraživanja, percipirani pritisak od strane vršnjaka k mršavosti u višoj je korelaciji s nezadovoljstvom tijelom od pritiska koji vrši obitelj ili mediji (Presnell, Bearman i Stice, 2004.). U skladu s tim su i nalazi istraživanja prema kojima vršnjaci tijekom adolescencije, u odnosu na roditelje, imaju snažniji utjecaj na sliku tijela i pokušaje promjene tjelesnog izgleda kod adolescenata (McCabe i Ricciardelli, 2005.; Shroff i Thompson, 2006.). McCabe i Ricciardelli (2001.a) nalaze kako je učinak pritiska k promjeni tjelesne težine od strane vršnjaka oba spola te majke i oca snažniji kod adolescentnih djevojaka. U istraživanju u kojem se od djevojaka tražilo da odaberu figuru koja najbolje odgovara njihovom sadašnjem tjelesnom izgledu, a potom figure koje najbolje odgovaraju njihovom idealnom tjelesnom izgledu nametnutom od strane medija, obitelji i prijatelja, procijenjena figura sadašnjeg izgleda bila je veća od svih idealnih figura pri čemu je pritisak k mršavosti od strane vršnjaka bio najsnažniji, a roditeljski najslabiji (Dunkley, Wertheim i Paxton, 2001.). Percipirani vršnjački pritisak k mršavosti pokazao se prediktorom porasta nezadovoljstva tijelom kod djevojaka (Stice, 2002.; Paxton i sur., 1999.).

Vršnjački utjecaj na promjenu tjelesnog izgleda ostvaruje se i kroz razgovore s prijateljima o držanju dijete ili povećanju mišićne mase kojima su tijekom adolescencije skloni i djevojke i mladići (Jones i Crawford, 2006.). Prijatelji tijekom adolescencije teže tome da sliče jedni drugima u mnogim različitim područjima uključujući i tjelesne karakteristike. Moguće je da se problemi preokupacije tjelesnim izgledom javljaju zbog međusobnog utjecaja članova vršnjačke skupine, kao i da se odabirom prijatelja i poznanika sličnih preokupacija održava već postojeća zaokupljenost tijelom i zabrinutost zbog tjelesnog izgleda (Tantleff-Dunn i Gokee, 2002.). Adolescenti koji se često socijalno uspoređuju i čiji odnosi uključuju mnogobrojne razgovore o tjelesnom izgledu i držanju dijete imaju veću vjerojatnost za razvoj nezadovoljstva tijelom (Helfert i Warschburger, 2011.; Jones, 2004.; Jones, Vigfusdottir i Lee, 2004.; Lawler i Nixon, 2011.) Izloženost modelu ponašanja prijatelja povezana je sa zabrinutošću zbog tjelesne težine kod djevojaka te zabrinutošću zbog mišićavosti kod mladića (Helfert i Warschburger, 2011.).

Velik broj djevojaka razgovara s prijateljicama o težini, tjelesnom izgledu i dijete, a najčešće se razgovara o različitim načinima kontrole tjelesne težine i strahu od debljanja zbog čega djevojke koje se druže dijele sličnu razinu nezadovoljstva tijelom, želje za mršavošću i provođenja dijete pri čemu razgovori o dietama predstavljaju prediktor nezadovoljstva tijelom (Paxton i sur., 1999.; Paxton i sur., 2006.). I kvalitativna istraživanja pronalaze kako razgovori s vršnjacima o tjelesnom izgledu mogu voditi do nesigurnosti i preokupacija slikom tijela (Paxton, Eisenberg i Neumark-Sztainer, 2006.; Wertheim i sur., 1997.). Međutim, iako su i djevojke i mladići tijekom adolescencije skloni razgovorima o tjelesnom izgledu (Jones i Crawford,

2006.), čini se kako su učinci takvih razgovora na nezadovoljstvo tijelom kod mladića manji nego kod djevojaka koje su sklonije uspoređivati svoj tjelesni izgled s tjelesnim izgledom svojih vršnjakinja (Jones, 2004.).

Pregledom literature u području vršnjačkog utjecaja na nezadovoljstvo tijelom može se uočiti kako se u istraživanjima vrlo rijetko zasebno razmatra utjecaj vršnjaka ovisno o njihovom spolu. Kao što je ranije spomenuto, mladići su skloniji davanju kritičnih i uvredljivih komentara o izgledu i obliku tijela (Levine i Smolak, 2002.). Zbog tog se nalaza i činjenice da vršnjaci suprotnog spola u razdoblju adolescencije imaju važnu ulogu, a interes za suprotni spol raste (McCabe i Ricciardelli, 2001.a), čini važnim u istraživanjima vršnjačkog utjecaja na nezadovoljstvo tijelom adolescenata razlikovati spol vršnjaka koji upućuje komentare o tjelesnom izgledu i vrši pritisak k njegovoj promjeni, kao i kome su oni upućeni. Također, kao i u istraživanjima roditeljskog utjecaja na nezadovoljstvo tijelom, i u istraživanjima vršnjačkog utjecaja bilo bi korisno podatke prikupiti i od samih vršnjaka (prijatelja, poznanika, kolega iz razreda) kako bi se dobio uvid i u njihov doživljaj vlastitog utjecaja na nezadovoljstvo tijelom svojih vršnjakinja i vršnjaka.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Na kraju pregleda sociokulturalnih čimbenika nezadovoljstva tijelom u adolescenciji, možemo zaključiti kako mediji, roditelji i vršnjaci porukama o idealnom tjelesnom izgledu utječu na njegovu internalizaciju kod adolescenata. Kako je za većinu nametnuti ideal nedostižan, on posljedično utječe i na razvoj nezadovoljstva tijelom, kao i na razvoj mnogih drugih štetnih ili nepoželjnih ishoda (Thompson i sur., 1999.). Osim što mogu dovesti do primjene različitih štetnih strategija za promjenu tjelesnog izgleda i odstupajućih navika hranjenja, sociokulturalni utjecaji mogu pridonijeti razvoju i održavanju depresivnosti, anksioznosti, nesigurnosti, krivnje, srama i stresa (Stice, Maxfield i Wells, 2003.; Stice i Shaw, 1994.). Njihov se utjecaj na nezadovoljstvo tijelom ostvaruje i kroz zadirkivanje vezano uz tjelesni izgled te sugestije i poticaje na njegovu promjenu.

S metodološkog aspekta, većina istraživanja u ovom području su korelacijska uz izuzetak istraživanja medijskog utjecaja na sliku tijela od kojih su mnoga eksperimentalna, no pretežno usmjerena samo na ispitivanje kratkoročnih učinaka izloženosti utjecaju medija na sliku tijela, ali ne i na razmatranje njenih dugoročnih posljedica. Kao nedostatak dosadašnjih istraživanja roditeljskog i vršnjačkog utjecaja na sliku tijela ističe se prikupljanje podataka iz samo jednog izvora, odnosno samih adolescenata čije se nezadovoljstvo tijelom procjenjuje. U budućim bi istraživanjima bilo poželjno podatke prikupljati i od roditelja i vršnjaka o njihovom doživljaju vlastita utjecaja na sliku tijela svoje djece, odnosno vršnjaka radi provjere i

usporedbe podataka dobivenih iz različitih izvora. Također, iako u porastu, nezadovoljstvo tijelom kod osoba muškoga spola te čimbenici njegova nastanka i razvoja još su uvijek manje istraženi. Uz navedeno, bila bi poželjna i provedba više longitudinalnih istraživanja koja bi, za razliku od transverzalnih, omogućili uvid u razvoj i promjene nezadovoljstva tijelom te čimbenike koji dovode do promjena s dobi.

Spoznaje o sociokulturalnim čimbenicima nezadovoljstva tijelom prikazane u ovom radu upućuju na važnost osvještavanja snage njihova utjecaja te na osmišljavanja preventivnih i intervencijskih postupaka i programa koji bi uključivali ulogu medija, roditelja i vršnjaka kao važnih rizičnih čimbenika nastanka, razvoja i održavanja nezadovoljstva tijelom. Na temelju iznesenih spoznaja, čini se važnom što ranija provedba preventivnih programa koji bi bili usmjereni na informiranje roditelja i vršnjaka o potencijalnoj štetnosti njihova utjecaja na sliku tijela njihove djece, odnosno prijatelja/vršnjaka s mogućim dugoročnim posljedicama.

LITERATURA

1. Ackard D. M., Neumark-Sztainer D., Story M. & Perry C. (2006). Parent-child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. **American Journal of Preventive Medicine**, 30, 59-66.2.
2. Al Sabbah, H., Vereecken, C. A., Elgar, F. J., Nansel, T., Aasvee, K., Abdeen, Z., Olaja, K., Ahluwalia, N. & Maes, L. (2009). Body weight dissatisfaction and communication with parents among adolescents in 24 countries: International cross-sectional survey. **BMC Public Health**, 6, 9-52.
3. Ambrosi-Randić, N. (2004). **Razvoj poremećaja hranjenja**. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Andersen, A. E. & Di Domenico, L. (1992). Diet vs. shape content of popular male and female magazines: A dose response relationship to the incidence of eating disorders. **International Journal of Eating Disorders**, 11, 283-287.
5. Archibald, A. B., Graber, J. A. & Brooks-Gunn, J. (1999). Association among parent-adolescent relationship, pubertal growth, dieting, and body image in young adolescent girls: A short-term longitudinal study. **Journal of Research on Adolescence**, 9, 395-415.
6. Ashikali, E., Dittmar, H. & Ayers, S. (2014). The effect of cosmetic surgery reality TV shows on adolescent girls' body image. **Psychology of Popular Media Culture**, 3 (3), 141-153.
7. Ata, R. N., Ludden, A. B. & Lally, M. M. (2007). The effects of gender and family, friend, and media influences on eating behaviors and body image during adolescence. **Journal of Youth and Adolescence**, 36, 1024-1037.
8. Banfield, S. S. & McCabe, M. P. (2002). An evaluation of the construct of body image. **Adolescence**, 37, 373-384.

9. Barker, E. T. & Galambos, N. L. (2003). Body dissatisfaction of adolescent girls and boys: Risk and resource factors. **Journal of Early Adolescence**, 23, 141-165.
10. Bearman, S. K., Presnell, K., Martinez, E. & Stice, E. (2006). The skinny on body dissatisfaction: A longitudinal study of adolescent girls and boys. **Journal of Youth and Adolescence**, 35, 217-229.
11. Becker, A. E., Burwell, R. A., Gilman, S. E., Herzog, D. B. & Hamburg, P. (2002). Eating behaviors and attitudes following prolonged exposure to television among ethnic Fijian adolescent girls. **British Journal of Psychiatry**, 180, 509-514.
12. Bell, B. T., Lawton, R. & Dittmar, H. (2007). The impact of thin models in music videos on adolescent girls' body dissatisfaction. **Body Image**, 4, 137-145.
13. Benedikt, R., Wertheim, E. H. & Love, A. (1998). Eating attitudes and weight-loss attempts in female adolescents and their mothers. **Journal of Youth and Adolescence**, 27, 43-57.
14. Borzekowski, D. L., Robinson, T. N. & Killen, J. D. (2000). Does the camera add 10 pounds? Media use, perceived importance of appearance, and weight concerns among teenage girls. **Journal of Adolescent Health**, 26 (1), 36-41.
15. Botta, R. A. (2003). For your health? The relationship between magazine reading and adolescents' body image and eating disturbances. **Sex Roles**, 48, 389-399.
16. Boutelle K. N., Fulkerson J. A. & Neumark-Sztainer, D., Story, M., French, S. A. (2007). Fast food for family meals: Relationships with parent and adolescent food intake, home food availability and weight status. **Public Health Nutrition**, 10, 16-23.
17. Brendt, T. J. (1998). Friendship and friends' influence in adolescence. **Current Directions in Psychological Science**, 1, 156-159.
18. Bronfenbrenner, U. (1979). Context of child rearing: Problems and prospects. **American Psychologist**, 34, 844-850.
19. Bucchianeri, M. M., Arikian, A. J., Hannan, P. J., Eisenberg, M. E. & Neumark-Sztainer, D. (2013). Body dissatisfaction from adolescence to young adulthood: Findings from a 10-year longitudinal study. **Body Image**, 10 (1), 1-7.
20. Cattarin, J. & Thompson, J. K. (1994). A three year longitudinal study of body image and eating disturbance in adolescent females. **Eating Disorders: The Journal of Prevention and Treatment**, 2, 114-125.
21. Davison, T. E. & McCabe, M. P. (2006). Adolescent body image and psychosocial functioning. **The Journal of Social Psychology**, 146, 15-30.
22. Davison, K. K., Markey, C. N. & Birch, L. L. (2000). Etiology of body dissatisfaction and weight concerns among 5-year-old girls. **Appetite**, 35, 143-151.
23. Dittmar, H., Halliwell, E. & Ive, S. (2006). Does Barbie make girls want to be thin? The effect of experimental exposure to images of dolls on the body image of 5- to 8-year-old girls. **Developmental Psychology**, 42 (2), 283-292.

24. Dixon, R., Adair, V. & O'Connor, S. (1996). Parental influences on the dieting beliefs and behaviors of adolescent females in New Zealand. **Journal of Adolescent Health**, 19, 303-307.
25. Dunkley, T. L., Wertheim, E. H. & Paxton, S. J. (2001). Examination of a model of multiple sociocultural influences on adolescent girls' body dissatisfaction and dietary restraint. **Adolescence**, 36, 265-279.
26. Eisenberg, M. E., Neumark-Sztainer, D., Haines, J. & Wall, M. (2006). Weight-teasing and emotional well-being in adolescents: Longitudinal findings from Project EAT. **Journal of Adolescent Health**, 38, 675-683.
27. Feingold, A. & Mazzella, R. (1998). Gender differences in body image are increasing. **Psychological Science**, 9 (3), 190-195.
28. Field, A. E., Camargo, C. A., Jr., Taylor, B., Berkey, C. S., Roberts, S. B. & Colditz, G. A. (2001). Peer, parent, and media influences on the development of weight concerns and frequent dieting among preadolescent and adolescent girls and boys. **Pediatrics**, 107, 54-60.
29. Field, A. E., Cheung, L., Wolf, A. M., Herzog, D. B., Gortmaker, S. L. & Colditz, G. A. (1999). Exposure to the mass media and weight concerns among girls. **Pediatrics**, 103, E36.
30. Flannery-Schroeder, E., Chrisler, J. C. (1996). Body esteem, eating attitudes, and gender-role orientation in three age groups of children. **Current Psychology**, 15 (3), 235-248.
31. Forbes, G. B., Adam-Curtis, L., Jobe, R. L., White, K. B., Revak, J., Živčić-Bećirević, I. & Pokrajac-Bulian, A. (2005). Body dissatisfaction in college women and their mothers: Cohort effects, developmental effects, and the influences of body size, sexism, and the thin body ideal. **Sex Roles**, 53, 281-298.
32. Furnham, A. & Greaves, N. (1994). Gender and locus of control correlates of body image dissatisfaction. **European Journal of Personality**, 8, 183-200.
33. Gardner, R. M. (2002). Body image assessment in children. In: Cash, T. F., Pruzinsky, T. (eds.), **Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice**. New York: The Guilford Press, 127-134.
34. Gardner, R. M., Friedman, B. N., Stark, K. & Jackson, N. A. (1999). Body size estimation in children six through fourteen: A longitudinal study. **Perceptual and Motor Skills**, 88, 541-555.
35. Gondoli, D. M., Corning, A. F., Salafia, E. H. B., Bucchianeri, M. M. & Fitzsimmons, E. E. (2011). Heterosocial involvement, peer pressure for thinness, and body dissatisfaction among young adolescent girls. **Body Image**, 8 (2), 143-148.
36. Grogan, S. (2008). **Body image: Understanding body dissatisfaction in men, women and children**. New York: Routledge.
37. Haines, J., Neumark-Sztainer, D., Hannan, P. & Robinson-O'Brien, R. (2008). Child versus parent report of parental influences on children's weight-related attitudes and behaviors. **Journal of Pediatric Psychology**, 33 (7), 783-788.

38. Harrison, K. & Bond, B. J. (2007). Gaming magazines and the drive for muscularity in preadolescent boys: A longitudinal examination. **Body Image**, 4, 269-277.
39. Hatoum, I. J. & Belle, D. (2004). Mags and abs: Media consumption and bodily concerns in men. **Sex Roles**, 51, 397-407.
40. Hargreaves, D. A. & Tiggemann, M. (2004). Idealized media images and adolescent body image: »Comparing« boys and girls. **Body Image**, 1 (4), 351-361.
41. Helfert, S. & Warschburger, P. (2011). A prospective study on the impact of peer and parental pressure on body dissatisfaction in adolescent girls and boys. **Body Image**, 8 (2), 101-109.
42. Homan, K., McHugh, E., Wells, D., Watson, C. & King, C. (2012). The effect of viewing ultra-fit images on college women's body dissatisfaction. **Body Image**, 9 (1), 50-56.
43. Jones, D. C. (2004). Body image among adolescent girls and boys: A longitudinal study. **Developmental Psychology**, 40, 823-835.
44. Jones, D. C., Bain, N. & King, S. (2008). Weight and muscularity concerns as longitudinal predictors of body image among early adolescent boys: A test of the dual pathway model. **Body Image**, 5, 195-204.
45. Jones, D. C. & Crawford, J. K. (2006). The peer appearance culture during adolescence: Gender and body mass variations. **Journal of Youth and Adolescence**, 32, 257-269.
46. Jones, D. C., Vigfusdottir, T. H. & Lee, Y. (2004). Body image and the appearance culture among adolescent girls and boys: An examination of friend conversations, peer criticism, appearance magazines, and the internalization of appearance ideals. **Journal of Adolescent Research**, 19, 323-339.
47. Kalodner, C. R. (1997). Media influences on male and female non-eating disordered college students: A significant issue. **Eating Disorders**, 5, 47-57.
48. Keery, H., Eisenberg, M. E., Boutelle, K., Neumark-Sztainer, D. & Story, M. (2006). Relationships between maternal and adolescent weight-related behaviors and concerns: The role of perception. **Journal of Psychosomatic Research**, 61(1), 105-111.
49. Keery, H., Boutelle, K., van den Berg, P. & Thompson, J. K. (2005). The impact of appearance-related teasing by family members. **Journal of Adolescent Health**, 37, 120-127.
50. Konstanski, M. & Gullone, E. (2007). The impact of teasing on children's body image. **Journal of Child and Family Studies**, 16 (3), 307-319.
51. Kuhar, M. (2005). Medijske reprezentacije tjelesnog izgleda i samopredodžba mladih. **Medijska istraživanja**, 11, 97-112.
52. Laliberté, M., Boland F. J. & Leichner P. (1999). Family climates: Family factors specific to disturbed eating and bulimia nervosa. **Journal of Clinical Psychology**, 55 (9), 1021-40.

53. Lawler, M. & Nixon, E. (2011.). Body dissatisfaction among adolescent boys and girls: The effects of body mass, peer appearance culture and internalization of appearance ideals. **Journal of Youth and Adolescence**, 40 (1), 59-71.
54. Levine, M. P. & Smolak, L. (2002). Body image: Development in adolescence. In: Cash, T. F., Pruzinsky, T. (eds.), **Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice**. New York: The Guilford Press, 74-82.
55. Lieberman, M., Gauvin, L., Bukowski, W. M. & White, D. R. (2001). Interpersonal influence and disordered eating behaviors in adolescent girls: The role of peer modeling, social reinforcement, and body-related teasing. **Eating Behaviors**, 2, 215-236.
56. Malkin, A. R. & Wornian, K. (1999). Women and weight: Gendered messages on magazine covers. **Sex Roles**, 40, 647-656.
57. Markey, C. N. (2010). Invited commentary: Why body image is important to adolescent development. **Journal of Youth and Adolescence**, 39, 1387-1391.
58. Markey, C. N. & Markey, P. M. (2011). Body image. In: Levesque, R. J. (ed.), **Encyclopedia of Adolescence**. New York: Springer, 310-320.
59. May, A. L., Kim, J., McHale, S. M. & Crouter, A. C. (2006). Parent-adolescent relationships and the development of weight concerns from early to late adolescence. **International Journal of Eating Disorders**, 39, 729-740.
60. McCabe, M. P. & Ricciardelli, L. A. (2005). A prospective study of pressures from parents, peers, and the media on extreme weight change behaviors among adolescent boys and girls. **Behavior Research and Therapy**, 43, 653-668.
61. McCabe, M. P., Ricciardelli, L. A. & Holt, K. (2005). A longitudinal study to explain strategies to change weight and muscles among normal weight and overweight children. **Appetite**, 45 (3), 225-234.
62. McCabe, M. P. & Ricciardelli, L. A. (2004). Body image dissatisfaction among males across the lifespan: A review of past literature. **Journal of Psychosomatic Research**, 56 (6), 675-685.
63. McCabe, M. P. & Ricciardelli, L. A. (2003a). Body image and strategies to lose weight and increase muscle among boys and girls. **Health Psychology**, 22, 39-46.
64. McCabe, M. P. & Ricciardelli, L. A. (2003b). Sociocultural influences on body image and body change among adolescent boys and girls. **The Journal of Social Psychology**, 143 (1), 5-26.
65. McCabe, M. P. & Ricciardelli, L. A. (2001). Parent, peer, and media influences on body image and strategies to both increase and decrease body size among adolescent boys and girls. **Adolescence**, 36, 225-240.
66. McLean, S. A., Paxton, S. J. & Wertheim, E. H. (2013). Mediators of the relationship between media literacy and body dissatisfaction in early adolescent girls: Implications for intervention. **Body Image**, 10 (3), 282-289.

67. Moreno A. & Thelen M. H. (1993). Parental factors related to bulimia nervosa. **Addictive Behaviors**, 18, 681-689.
68. Murnen, S. K., Smolak, L., Mills, J. A. & Good, L. (2003). Thin, sexy women and strong, muscular men: Grade-school children's responses to objectified images of women and men. **Sex Roles**, 49, 427-437.
69. Neumark-Sztainer, D., Eisenberg, M., Fulkerson, J. A., Story, M. & Larson, N. (2008). Family meals and disordered eating in adolescents. **Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine**, 162 (1), 17-22.
70. Neumark-Sztainer, D., Story, M., Hannan, P. J., Perry, C. L. & Irving, L. M. (2002). Weight-related concerns and behaviors among overweight and nonoverweight adolescents: Implications for preventing weight-related disorders. **Archives of Pediatric & Adolescent Medicine**, 156, 171-178.
71. Paxton, S. J., Eisenberg, M. E. & Neumark-Sztainer, D. (2006). Prospective predictors of body dissatisfaction in adolescent girls and boys: A five-year longitudinal study. **Developmental Psychology**, 42 (5), 888-899.
72. Paxton, S. J., Schutz, H. K., Wertheim, E. H. & Muir, S. L. (1999). Friendship clique and peer influences on body image concerns, dietary restraints, extreme weight loss behaviors, and binge eating in adolescent girls. **Journal of Abnormal Psychology**, 108, 255-266.
73. Pike, K. M. & Rodin, J. (1991). Mothers, daughters, and disordered eating. **Journal of Abnormal Psychology**, 100, 198-204.
74. Pokrajac-Bulian, A. (2000). **Nezadovoljstvo vlastitim tijelom i teškoće emocionalne prilagodbe kao odrednice nastanka poremećaja hranjenja**. Doktorska disertacija. Zagreb, Filozofski fakultet.
75. resnell, K., Bearman, S. K. & Stice, E. (2004). Risk factors for body dissatisfaction in adolescent boys and girls: A prospective study. **International Journal of Eating Disorders**, 36, 389-401.
76. Pruzinsky, T. & Cash, T. F. (2002). Understanding Body Images: Historical and Contemporary Perspectives. In: Cash, T. F., Pruzinsky, T. (eds.), **Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice**. New York: The Guilford Press, 3-12.
77. Ricciardelli, L. A. & McCabe, M. P. (2004). A biopsychosocial model of disordered eating and the pursuit of muscularity in adolescent boys. **Psychological Bulletin**, 130, 179-205.
78. Ricciardelli, L. A. & McCabe, M. P. (2001). Self-esteem and negative affect as moderators of sociocultural influences on body dissatisfaction, strategies to decrease weight, and strategies to increase muscles among adolescent girls and boys. **Sex Roles**, 44, 189-207.
79. Ricciardelli, L. A., McCabe, M. P. & Banfield, S. (2000). Body image and body change methods in adolescent boys: Role of parents, friends, and the media. **Journal of Psychosomatic Research**, 49 (3), 189-197.

80. Schwartz, D. J., Phares, V., Tantleff-Dunn, S. & Thompson, J. K. (1999). Body image, psychological functioning, and parental feedback regarding physical appearance. **International Journal of Eating Disorders**, 25 (3), 339-343.
81. Shroff, H. & Thompson, J. K. (2006). Peer influences, body-image dissatisfaction, eating dysfunction and self-esteem in adolescent girls. **Journal of Health Psychology**, 11(4), 533-551.
82. Sira, N. (2003). **Body image: Relationship to attachment, body mass index and dietary practices among college students**. Blacksburg, Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University.
83. Slater, A., Tiggemann, M., Firth, B. & Hawkins, K. (2012). Reality check: An experimental investigation of the addition of warning labels to fashion magazine images on women's mood and body dissatisfaction. **Journal of Social and Clinical Psychology**, 31 (2), 105-122.
84. Smolak, L. (2004). Body image in children and adolescents: Where do we go from here? **Body Image**, 1, 15-28.
85. Stice, E. (2002). Risk and maintenance factors for eating pathology: A meta-analytic review. **Psychological Bulletin**, 128 (5), 825-848.
86. Stice, E., Maxfield, J. & Wells, T. (2003). Adverse effects of social pressure to be thin on young women: An experimental investigation of the effects of »fat talk«. **International Journal of Eating Disorders**, 34, 108-117.
87. Stice, E. (1994). Review of the evidence for a sociocultural model of bulimia nervosa and an exploration of the mechanisms of action. **Clinical Psychology Review**, 16, 633-661.
88. Stice, E. & Shaw, H. E. (1994). Adverse effects of the media portrayed thin-ideal on women and linkages to bulimic symptomatology. **Journal of Social and Clinical Psychology**, 13, 288-308.
89. Striegel-Moore, R. H. & Franko, D. L. (2002). Body image issues among girls and women. In: Cash, T. F., Pruzinsky, T. (eds.), **Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice**. New York: The Guilford Press, 183-191.
90. Striegel-Moore, R. H. & Kearney-Cooke, A. (1994). Exploring parents' attitudes and behaviors about their children's physical appearance. **International Journal of Eating Disorders**, 15, 377-385.
91. Swarr, A. E. & Richards, M. H. (1996). Longitudinal effects of adolescent girls' pubertal development, perceptions of pubertal timing, and parental relations on eating problems. **Developmental Psychology**, 32 (4), 634-646.
92. Tantleff-Dunn, S. & Gokee, J. L. (2002). Interpersonal influences on body image development. In: Cash, T. F. & Pruzinsky, T. (eds.), **Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice**. New York: The Guilford Press, 108-116.

93. Thompson, J. K. (1992). Body image: Extent of disturbance, associated features, theoretical models, assessment methodologies, intervention strategies, and a proposal for a DSM-IV diagnostic category – Body Image Disorder. In: Hersen, M., Eisler, R. M. & Miller, P. M. (eds.), **Progress in behaviour modification**. Sycamore, IL: Sycamore Publishing Inc., 3-54.
94. Thompson, J. K. & van den Berg, P. (2002). Measuring body image attitudes among adolescents and adults. In: Cash, T. F. & Pruzinsky, T. (eds.), **Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice**. New York: The Guilford Press, 142-154.
95. Thompson, J. K. & Stice, E. (2001). Thin-ideal internalization: Mounting evidence for a new risk factor for body-image disturbance and eating pathology. **Current Directions in Psychological Science**, 10, 181-183.
96. Thompson, J. K., Heinberg, L. J., Altabe, M. & Tantleff-Dunn, S. (1999). **Exacting beauty: Theory, assessment, and treatment of body image disturbance**. Washington, DC: American Psychological Association.
97. Tiggemann, M. (2011). Sociocultural perspectives on human appearance and body image: In: Cash, T. F & Smolak, L. (eds.), **Body image: A handbook of science, practice, and prevention**. New York: The Guilford Press, 12-19.
98. Tiggemann, M. & Slater, A. (2004). Thin ideals in music television: A source of social comparison and body dissatisfaction. **Journal of Eating Disorders**, 35, 48-58.
99. Tiggemann, M. & Pickering, A. S. (1996). Role of television in adolescent women's body dissatisfaction and drive for thinness. **International Journal of Eating Disorders**, 20, 199-203.
100. Vidović, V., Jureša, V., Marković, J. & Nemčić Moro, I. (1996). Dieting behaviors and eating attitudes in Croatian female adolescents. **Collegium Antropologicum**, 20, 337-344.
101. Vincent, M. & McCabe, M. (2003). The role of biodevelopmental and psychological factors in disordered eating among adolescent males and females. **European Eating Disorders Review**, 11 (4), 315-328.
102. Wertheim, E. H., Koerner, J. & Paxton, S. J. (2001). Longitudinal predictors of restrictive eating and bulimic tendencies in three different age groups of adolescent girls. **Journal of Youth and Adolescence**, 30, 69-81.
103. Wertheim, E. H., Paxton, S. J., Schutz, H. K. & Muir, S. L. (1997). Why do adolescent girls watch their weight? An interview study examining sociocultural pressures to be thin. **Journal of Psychosomatic Research**, 42, 345-355.

Inja Erceg Jugović

Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb

Department of Psychology

SOCIOCULTURAL FACTORS OF BODY DISSATISFACTION IN ADOLESCENCE

ABSTRACT

Body dissatisfaction, one of the aspects of body image, refers to a subjective negative body image and is especially prominent during adolescence, a period of many drastic body changes. The formation and development of body dissatisfaction is affected by a number of factors from various sources. The present work consists of an overview of the influence of the media, parents and peers of both sexes as strong sociocultural factors of body dissatisfaction. The social environment conditions and sets norms, ideals and standards of physical beauty and thus affects body perception and the formation of body dissatisfaction. The media, such as the press and the visual media, have considerable power in transferring sociocultural ideals and emphasising (non)desirable body characteristics. Even though they are powerful on their own, the media work in interaction with other sociocultural factors and may be enhanced by parents and peers. In adolescence, peers have a distinguished role in forming feelings and attitudes towards their adolescents body, and parents, even though they may be a strong source of social support, can also influence the development of concern regarding physical appearance. The findings about the strength of sociocultural effects on body dissatisfaction indicate the importance of developing prevention and intervention programmes with special emphasis on parental, peer and media influences as strong risk factors of body dissatisfaction.

Key words: *body image, body dissatisfaction, adolescence, media influence, parental influence, peer influence.*